

واحد رودهن

اعزام دانشجو به خارج در آموزش عالی

(مطالعه تطبیقی اعزام دانشجو به خارج در ایران و جهان)

تالیف

دکتر رشید ذوالفقاری زعفرانی

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

۱۳۸۹

ذوالفقاری زعفرانی، رشید، ۱۳۴۲-

اعزام دانشجو به خارج در آموزش عالی (مطالعه تطبیقی اعزام دانشجو به خارج
در ایران و جهان)/تالیف رشید ذوالفقاری؛ ویراستار محمدرحیم رسولی آزاد: معاونت
پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، ۱۳۸۹
۲۰۷ص شابک: ۶-۰۰۰۰-۱۰-۹۶۴-۹۷۸

کتابنامه: ص. ۲۰۸-۲۰۳

۱. تحصیل در خارج. ۲. دانشجویان -- ایران -- بورس، کمک هزینه تحصیلی و

غیره الف. رسولی آزاد، محمدرحیم، ویراستار ب. عنوان

رده بندی کنگره : LB۲۳۷۵/ذ الف ۶

رده بندی دیویی ۳۷۰/۱۱۶۱

عنوان کتاب: اعزام دانشجو به خارج در آموزش عالی

نویسنده: دکتر رشید ذوالفقاری زعفرانی

ویراستار: دکتر محمدرحیم رسولی آزاد

ناشر: معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

سال انتشار: ۱۳۸۹

چاپ اول

قیمت: ۳۰۰۰۰ ریال

تیراژ: ۲۰۰۰

تنظیم و صفحه آرایی: فاطمه جلالی نیا

طرح روی جلد: مهندس شقایق نیرم

لیتوگرافی و چاپ: سازمان چاپ دانشگاه آزاد اسلامی

محل فروش: رودهن، بلوار مطهری (ره)، مجتمع دانشگاهی، جنب بانک ملی شعبه دانشگاه

۵۷۲۶۸۸۷ - ۰۲۲۱

پیش گفتار

با توجه به اینکه برای انتقال دانش و آخرین دستاوردهای علمی جهان خارج از کشور و تبادل سریع اطلاعات در عصر انفجار اطلاعات و همچنین برای برقراری ارتباط و تعامل علمی بین ایران با دانشگاهها و مراکز مختلف علمی جهان، باید نسبت به اعزام دانشجو به خارج از کشور توجه ویژه و نگرش تحقیقاتی عمیق داشت. پیمودن این راه پیچیده و دشوار، بدون استفاده از تحقیقات علمی امکان پذیر نخواهد بود.

اعزام دانشجو به خارج، یکی از مسایل مهم در نظام آموزش عالی است که می تواند تاثیر عمیق و گسترده ای، نه تنها بر نظام آموزش عالی بلکه بر سرمایه انسانی و تحولات علمی و اقتصادی کشور وارد سازد. مراودات علمی و تبادل دانش ریشه در تاریخ و فرهنگ ایرانیان دارد. سیر تاریخی تحصیلات خارج از کشور، به طور رسمی را می توان به پنج دوره شامل ۱- مراحل آغازین تا شروع مشروطیت در سال ۱۲۹۰ ه.ش در عصر قاجار ۲- دوره پس از مشروطیت تا پایان قدرت حاکمان قاجار در سال ۱۳۰۰ ه.ش ۳- دوره پهلوی اول و تحول در اعزام تا تاسیس دانشگاه تهران در سال ۱۳۱۳ ه.ش ۴- اعزام دانشجو از تاسیس دانشگاه تهران تا انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ ه.ش ۵- اعزام دانشجو بعد از انقلاب اسلامی تقسیم کرد.

هدف اصلی تالیف این کتاب بیان چگونگی وضعیت اعزام دانشجو به خارج، از نظر فلسفه و اهداف، سیاست ها، ضوابط، معیارهای انتخاب محل تحصیل، راهکارهای تأمین منابع مالی، انواع اعزام، هزینه ها، صلاحیت علمی دانش آموختگان و در نهایت ارائه شاخص های اثر گذار و راهکارها و چالش ها برای بهبود نظام اعزام دانشجو به خارج در آموزش عالی کشور است.

این کتاب تحت عنوان «اعزام دانشجو به خارج در آموزش عالی» (مطالعه تطبیقی اعزام دانشجو به خارج در ایران و جهان) در هفت فصل نگاشته شده است. در فصل اول به سیر تحول آموزش عالی در طول برنامه های توسعه در قبل و بعد از انقلاب اسلامی پرداخته و نقش دانشگاه غیر دولتی (دانشگاه آزاد اسلامی) در توسعه آموزش

عالی و ارتباط آن با اعزام دانشجوی به خارج توضیح داده شده و سپس به بیان کلیاتی درباره اعزام دانشجو، اهداف و برنامه های اعزام دانشجو به خارج پرداخته است. در فصل دوم به تاریخچه اعزام دانشجو به خارج و سیر تحول آن در قبل و بعد از انقلاب اسلامی پرداخته شده است. در فصل سوم به تحولات اعزام دانشجو به خارج در جهان و مطالعه تطبیقی در ۱۲ کشور منتخب پرداخته شده است. در فصل چهارم آیین نامه ها و دستورالعمل های اعزام دانشجو به خارج توضیح داده شده است. در فصل پنجم به دیدگاه های موافق و مخالف اعزام دانشجو به خارج پرداخته و سپس به نظریه های انتخاب محل تحصیل و راهکارهای موثر بر کاهش آثار نامطلوب اعزام دانشجو به خارج پرداخته شده است. در فصل ششم به شاخص های اثرگذار در اعزام دانشجو به خارج شامل شاخص های اهداف، سیاست ها، ضوابط و هزینه تحصیلی اعزام دانشجو به خارج پرداخته و سپس شاخص های اثرگذار در صلاحیت علمی دانش آموختگان اعزام به خارج بیان شده و در نهایت شاخص های اثرگذار در اعزام دانشجو به خارج در کشورهای منتخب توضیح داده شده است. در فصل هفتم راهکارها و چالش های اعزام دانشجو به خارج مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. کتاب حاضر با توجه به موارد زیر تدوین و تالیف گردید:

- در تدوین مطالب به طور اجمال از نظر صاحب نظرانی استفاده شده است که نسبت به آموزش عالی و اعزام دانشجو به خارج نظرات صریح و مقتضی ارائه نموده اند.

- با توجه به این که مخاطبین ویژه این کتاب، دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته های علوم تربیتی، مدیریت آموزش عالی و مدیران اجرایی در وزارت علوم و تحقیقات و مسئولان و دست اندرکاران اداره کل بورس و اعزام دانشجو به خارج هستند، در حد امکان سعی شده است که مطالب کتاب به شرط محفوظ ماندن حدود و ثغور آثار صاحب نظران به طور ساده و قابل فهم نوشته شود.

جا دارد از همه اساتید گرانقدر و دوستانی که با همفکری های خود، مرا یاری کرده اند به خصوص همسر و فرزندانم که زمینه مساعدی را برای پژوهش فراهم کرده اند سپاسگزاری نمایم.

در پایان از عموم خوانندگان محترم و فرهیختگان، به ویژه، همکاران محترم هیئت علمی و دانشجویان عزیز انتظار دارد که نواقص و نارسایی های احتمالی موجود را با دیده اغماض بنگرند و با راهنمایی های ارزنده خود باعث رفع نواقص، تصحیح و ارتقاء کیفی مطالب شوند.

مؤلف

دکتر رشید ذوالفقاری زعفرانی

۱۳۸۹

www.ketab.ir

فصل اول : کلیات آموزش عالی و اعزام دانشجو به خارج

۱۴

مقدمه

۱۴

کلیات آموزش عالی در ایران

۱۴

تأسیس دارالفنون و دانشگاه تهران

۱۵

آموزش عالی تا پایان برنامه اول هفت ساله (تا ۱۳۳۴)

۱۵

آموزش عالی تا پایان برنامه دوم هفت ساله (تا ۱۳۴۱)

۱۵

آموزش عالی تا پایان برنامه سوم پنج ساله (تا ۱۳۴۶)

۱۶

آموزش عالی در پایان برنامه چهارم پنج ساله (تا سال ۱۳۵۱)

۱۶

آموزش عالی در پایان برنامه پنجم پنج ساله (تا سال ۱۳۵۷)

۱۷

چگونگی مشارکت بخش خصوصی و غیر دولتی در آموزش عالی

۱۸

تأسیس ستاد انقلاب فرهنگی

۱۸

مشارکت بخش خصوصی و غیر دولتی در آموزش عالی

۱۹

آموزش عالی در برنامه های اول و دوم توسعه در بعد از انقلاب اسلامی (۷۸-۱۳۶۸)

۲۰

سیاست های آموزش عالی در برنامه سوم توسعه بعد از انقلاب اسلامی (۱۳۸۳-۱۳۷۹)

۱۹

هماهنگی بین برنامه توسعه آموزش عالی با نیازهای توسعه کشور

۲۰

تنوع بخشی به نظام های عرضه آموزش عالی و توسعه مشارکت های مردمی

۲۰

همکاری های علمی بین المللی

۲۰

تحولات دانشگاه غیر دولتی داخل دارای دوره دکتری تخصصی

۲۱

دانشگاه آزاد اسلامی راهکاری برای کاهش مهاجرت نخبگان کشور به خارج

۲۲

نقش اقتصادی دانشگاه غیر دولتی (دانشگاه آزاد اسلامی) در کاهش اعزام دانشجو به خارج

۲۲

نقش دانشگاه آزاد اسلامی در پیشگیری از عواقب منفی اعزام دانشجو به خارج

۲۳

دانشگاه آزاد اسلامی از مهاجرت جوانان جویای علم به خارج جلوگیری می کند

۲۳

بورسیه دانشجویان نوعی تعامل با دانشگاه های معتبر جهان است

۲۴

نقش دانشگاه آزاد اسلامی در پیشگیری از غرب زدگی نسل جوان

۲۵

کلیات اعزام دانشجو به خارج

۲۶

ضرورت و اهمیت اعزام دانشجو به خارج

۲۶

مفاهیم و اصطلاحات

۲۶	اعزام دانشجویان به خارج
۲۶	هزینه تحصیلی
۲۶	صلاحیت علمی اعضای هیات علمی
۲۶	دانش آموختگان
۲۶	متخصصان دانشگاهی
۲۶	دانشگاه غیر دولتی داخل
۲۶	تحقیقات انجام شده در مورد اعزام دانشجویان به خارج در ایران
۳۰	اهداف اعزام دانشجویان به خارج
۳۱	اهداف اسلامی اعزام
۳۲	اداره کل بورس و امور دانشجویان خارج
۳۲	اهداف و مأموریت های اداره کل بورس و امور دانشجویان خارج
۳۳	سیاست ها و برنامه های اداره کل بورس و امور دانشجویان خارج
۳۶	فصل دوم : اعزام دانشجویان به خارج در ایران
۳۶	اعزام دانشجویان به خارج در ایران
۳۷	مراحل آغازین تا شروع مشروطیت در سال ۱۲۹۰ ه.ش در عصر قاجار
۳۷	دوره پس از مشروطیت تا پایان قدرت حاکمان قاجار در سال ۱۳۰۰ ه.ش
۳۷	دوره پهلوی اول و تحول در امر اعزام تا تأسیس دانشگاه تهران در سال ۱۳۱۳ ه.ش
۴۰	اعزام دانشجویان از تأسیس دانشگاه تهران تا انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷
۴۵	اعزام دانشجویان بعد از انقلاب اسلامی
	فصل سوم : اعزام دانشجویان به خارج در جهان (کشورهای منتخب)
۶۴	تحولات اعزام دانشجویان به خارج در جهان
۶۸	آمریکا
۷۲	مکزیک
۷۴	یونان
۷۵	ترکیه
۷۵	استرالیا
۷۶	آفریقا
۷۷	آفریقای جنوبی

۷۸	آسیا
۷۹	هند
۸۱	ژاپن
۸۲	کره جنوبی
۸۳	چین
۸۴	عربستان
۸۵	مالزی
	فصل چهارم: آیین نامه ها و دستورالعمل های اعزام دانشجویان به خارج
۹۰	آیین نامه های مربوط به اعزام دانشجویان به خارج در جمهوری اسلامی
۹۰	بخشنامه ارزی
۹۰	تصویب نامه هیأت وزیران درباره اعزام دانشجویان
۹۱	اجازه اعطای بورس تحصیلی توسط وزارت امور خارجه و ارشاد اسلامی
۹۲	آیین نامه های اعطای بورس برای قلمین کادر هیأت علمی
۹۲	قانون اعزام دانشجویان به خارج، مصوب مجلس شورای اسلامی
۹۳	قانون اعزام دانشجویان به خارج از کشور ۱۳۶۴/۲/۵
۹۷	آیین نامه اعطای بورس تحصیلی و اعزام دانشجویان به خارج از کشور ۱۳۶۸/۱۲/۱۳
۱۱۰	آیین نامه ادامه تحصیل مربیان دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی
۱۱۲	آیین نامه بورس ترددی ۱۳۷۳/۶/۱۸
۱۱۷	آیین نامه اعزام دانشجویان به خارج از کشور با هزینه شخصی ۱۳۷۳/۹/۱۵
۱۱۹	آئین نامه استفاده از امتیازات تحصیلی و تشویقی دانشجویان بورسیه به خارج ۷۴/۱۲/۱۹
۱۲۱	آیین نامه کمیته مطالعه و برنامه ریزی آزمونها و تحصیلات تکمیلی و اعزام ۱۳۷۵/۶/۱۰
۱۲۲	آیین نامه بورس ترددی ۷۸/۶/۱۸
۱۲۶	آیین نامه نحوه برگزاری دوره های دکتری مشترک ۷۹/۵/۲۳
۱۲۹	آیین نامه اعزام با هزینه شخصی
۱۳۰	آیین نامه ارائه تسهیلات به متقاضیان ادامه تحصیل در خارج از کشور با هزینه شخصی
۱۳۱	آیین نامه استفاده از فرصت تحقیقاتی دانشجویان دکتری داخل به خارج ۱۳۸۲/۵/۲۰
۱۳۲	دستورالعمل هزینه های دانشجویان بورسیه شاغل به تحصیل در خارج از کشور ۸۴/۱/۱
۱۳۷	خلاصه ای از سیر تحولات، سیاست ها و قوانین اعزام دانشجویان به خارج از کشور در ایران

فصل پنجم: دیدگاه ها و نظریه ها در مورد اعزام دانشجویان به خارج

- ۱۴۲ دیدگاه صاحب نظران موافق اعزام دانشجویان به خارج
- ۱۴۲ استناد به اصل آزادی در مبادلات علمی
- ۱۴۲ استناد به تنگناهای موجود و اتکاء به اصل ضرورت
- ۱۴۳ اعتنای کمتر به بدآموزی های فرهنگی یا قابل حل دانستن آنها
- ۱۴۳ استناد به دستاوردهای سیاسی - فرهنگی جانیی اعزام دانشجویان
- ۱۴۴ استناد به یادگیری زبان خارجی
- ۱۴۴ به خدمت گرفتن امکانات مالی مردم
- ۱۴۴ تکیه به ضرورت های دیپلماتیک
- ۱۴۴ ضرورت اجتماعی اعزام دانشجویان برای گروه های خاص اجتماعی
- ۱۴۵ دیدگاه صاحب نظران مخالف اعزام دانشجویان به خارج
- ۱۴۵ تأکید بر پیامدهای نامطلوب فرهنگی
- ۱۴۶ تضعیف امکانات و مؤسسات آموزش داخلی
- ۱۴۶ استناد به بُعد مالی و مسائل ارزی و محاسبه صافه اقتصادی
- ۱۴۷ استناد به مسأله بازنگشتن فارغ التحصیلان خارج از کشور
- ۱۴۷ از بُعد مالی و اقتصادی
- ۱۴۷ از بُعد علمی
- ۱۴۷ استناد به پیامدهای نامطلوب سیاسی
- ۱۴۸ استناد به امکانات بالفعل و بالقوه موجود در داخل کشور
- ۱۴۸ استناد به عدم امکان بهره وری علمی مناسب، به سبب بعضی خصوصیات اعزام شوندگان
- ۱۴۹ اشاره به پیامدهای نامطلوب اجتماعی اعزام، به دلیل تشدید بی عدالتی های اجتماع
- ۱۴۹ ضایعات و خسارت های پژوهشی و تحقیقاتی اعزام دانشجویان
- ۱۵۲ نظریه در مورد انتخاب محل تحصیل
- ۱۵۲ تئوری ساختاری
- ۱۵۲ تئوری اقتصادی
- ۱۵۲ تئوری شخصیتی
- ۱۵۲ تئوری ترکیبی
- ۱۵۲ عوامل مؤثر بر انتخاب کشور محل تحصیل و رشته برای دانشجویان ایرانی

۱۵۳	انگیزه مهاجرت دانشجویان به کشورهای غربی
۱۵۳	راهکارهای مؤثر بر کاهش آثار نامطلوب اعزام دانشجو به خارج
	فصل ششم: شاخص های اثرگذار در اعزام دانشجو به خارج
۱۵۸	شاخص های اثرگذار در اعزام دانشجو به خارج
۱۵۹	شاخص های اثرگذار در فلسفه و اهداف اعزام دانشجو به خارج
۱۶۳	عمده ترین اهداف اعزام دانشجو به خارج از کشور
۱۶۱	عمده ترین استراتژی ها و سیاست های اعزام دانشجو به خارج از کشور
۱۶۳	عمده ترین ملاک ها و ضوابط اعزام دانشجو به خارج از کشور
۱۶۴	شاخص های اثرگذار در هزینه اعزام دانشجو به خارج
۱۶۵	ضوابط مالی اعزام دانشجو
۱۷۳	شاخص های اثرگذار در صلاحیت علمی دانش آموزان اعزام به خارج
۱۷۵	صلاحیت های علمی و مهارت های حرفه ای اعضای هیات علمی
۱۷۶	راهبردهای افزایش سطح کیفی صلاحیت های علمی و حرفه ای اعضای هیات علمی
۱۷۶	راهبردهای درون دانشگاهی
۱۷۷	راهبردهای حمایتی وزارتی - دولتی
۱۷۷	راهبردها و برنامه های مبتنی بر ارزشیابی - تحلیل
۱۷۷	راهبردهای بین دانشگاهی
۱۷۸	شاخص های مربوط به صلاحیت های علمی - آموزشی اعضای هیات علمی
۱۷۸	شاخص های مربوط به صلاحیت های علمی - پژوهشی اعضای هیات علمی
۱۷۹	شاخص های مربوط به صلاحیت های علمی - اجرایی اعضای هیات علمی
۱۸۲	شاخص های اثرگذار اعزام دانشجو به خارج در کشورهای منتخب
۱۸۲	شاخص های اثرگذار اعزام دانشجو به خارج در آمریکا
۱۸۲	شاخص های اثرگذار اعزام دانشجو به خارج در انگلیس
۱۸۳	شاخص های اثرگذار اعزام دانشجو به خارج در کانادا
۱۸۳	شاخص های اثرگذار اعزام دانشجو به خارج در چین
۱۸۳	شاخص های اثرگذار اعزام دانشجو به خارج در ژاپن
	فصل هفتم: راهکارها و چالش ها در اعزام دانشجو به خارج
۱۸۶	راهکارها در اعزام دانشجو به خارج

۱۸۷	توصیه های کاربردی
۱۹۰	راهکار علمی برای رفع مشکلات اعزام دانشجو به خارج
۱۹۰	چالش های اعزام دانشجو به خارج
۱۹۲	خلاصه ای از چالش های اعزام دانشجو
۱۹۳	سیاست های جذب فارغ التحصیلان خارج از کشور
	فهرست منابع
۱۹۶	منابع فارسی